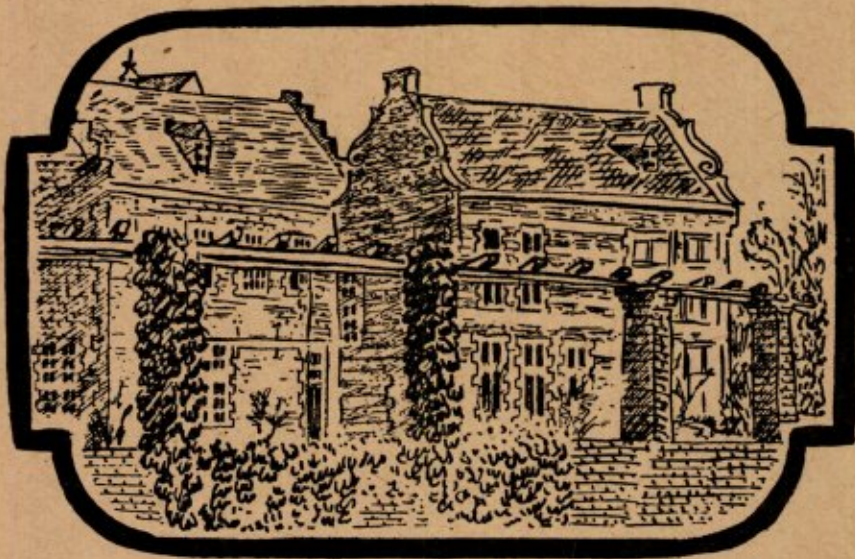

NATUUR- HISTORISCH MAANDBLAD

ORGAAN VAN HET
NATUURHISTORISCH
GENOOTSCHAP IN LIMBURG

HOTEL - RESTAURANT

BELLEVUE

VAALS

TELEF. K 4454-234

HOOGST GELEGEN HOTEL IN NEDERLAND

MODERN COMFORT

INSTRUMENTHANDEL

J. VERHAVE

PYTHAGORASSTRAAT 47, AMSTERDAM

Entomologische benodigdheden

VANGNET m. opvouwbaar beugel	f	12.50
DODINGSPOTTEN van celluloid	f	4.50
INSECTENSPELDEN		
roestvrij staal, p. 100	f	1.75
INSECTENDOZEN, 30x40	f	10.00
Idem 40x50	f	12.50
SPANPLANKJES		4 00
ACHROMATISCHE LOUPEN		
10x, 12x of 16x		23.75

Voorts: Verzamelbuisjes, Etikettenspelden, Spanpelden, Opplakkartonnetjes, Pincetten, Preparereer naalden en -mesjes, Doublettendozen, Vindplaatsetiketten, Insectenverzamelingen

Prijslijst wordt op aanvraag toegezonden

Epen

ZUID-LIMBURG

Prachtig Natuurschoon
Rijke flora en fauna
Ideaal wandeloord

PENSION PEERBOOM

TELEFOON K 4455 Nr 220

EENVOUDIG
KEURIG
DEGELIJK

BEZOEKT

HOTEL-RESTAURANT

Schieversberg

GEULLE

TELEFOON K 4401-272

Gelegen in een prachtig, nog ongerept gedeelte van Z.-Limburg. U vindt hier rust, elk comfort, zeer verzorgde keuken. Vanaf de terrassen prachtig panorama op de Maasvallei. Na Uw bezoek zult U enthousiast zijn.

HET GEHELE JAAR GEOPEND

Natuurhistorisch Maandblad

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

REDACTIE: R. Geurts, Echt, Dr. W. Minis-van de Geyn, Bonnefantan 5, Maastricht, C. Willemse, arts te Eygelshoven.

ADMINISTRATIE: Adreswijzigingen, opgave van nieuwe leden, bestellingen van Maandbladen te zenden aan het Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 7, Maastricht.

Alle correspondentie betreffende de redactie te richten aan Mevr. Dr. W. Minis-v.d. Geyn, Bonnefantan 5, Maastricht. Het Maandblad wordt aan alle leden van het Natuurhistorisch Genootschap gratis toegezonden. Prijs voor niet-leden f 6.00 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden f 0.50, voor leden f 0.30. Auteursrechten voorbehouden.

INHOUD: † Rector Cremers, p. 109. — Aankondiging van de Maandvergaderingen, p. 109. — Nieuwe leden, p. 109. — Verslagen van de Maandvergaderingen, p. 109. — J. Janssen. Variëteiten van *Orchis mascula*, p. 112. — J. H. H. de Haan. *Laphria flava* L. een „Havik” onder de insecten, p. 113. — F. C. J. Fischer. Een voor de Nederlandse fauna nieuwe soort van Trichoptera, p. 116.

† RECTOR CREMERS.

Bij het ter perse gaan van dit Maandblad zien wij ons genood het overlijden te melden van de Ere-Voorzitter van ons Genootschap, Rector Jos. Cremers, op 28 Dec.

Het Bestuur stelt zich voor op de eerstvolgende maandvergadering van 9 Januari a.s. een herdenkings-zitting te wijden aan de overledene, waarbij het woord zal worden gevoerd door representanten uit de kring van vakgenoten en vrienden van de Rector.

AANKONDIGING

VAN DE MAANDVERGADERINGEN

Te Maastricht op Woensdag 9 Januari, om 6 uur in het Natuurhistorisch Museum. Herdenking Rector Cremers.

Te Heerlen op Woensdag 16 Januari, om 7 uur, in de R.K.H.B.S.

De heer van Rummelen zal spreken over de Kloet.

NIEUWE LEDEN.

- Mej. M. van Dijk, Wilhelminasingel 111,
Maastricht
Ir. J. Hacuria, Stationstraat, Eysden.
A. Wingen, Laan van Hövell tot Westervlier 4,
Heerlen.
A. Deckers-Vijgen, Laanderstraat 46, Heerlen.
A. Hein, Burgemeester Waszinkstraat 11,
Heerlen.
Broeder Theowald, Stadhouderskade 60,
Amsterdam.
J. P. H. Vankan, Pater Beatusstraat 18,
Heerlen.

Mej. L. P. G. Spoor, Champs Elyséesweg 7,
Maastricht.

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op Woensdag 7 November 1951.

Aanwezig de dames: van der Mijll Dekker, Bels-Koning, Kooyman, Muskens, De Kleermaeker, Smeets, Moubis-Bolsius, Zr. M. Christilla, Zr. M. Juliette, Berendschot, Smeets en de heren Willemse, van Rummelen, Kruytzer, Br. Bernardus, Maessen, Otten, van Schaik, Dielis, Bels, Geurts, Fr. Bosse, Brans, Huntjes, Wijzen, Grégoire, van Noorden, Sondeijker, Nulens, van de Geyn, van Term, Gytenbeek, Bouchoms, Leysen, Br. Agatho, Br. Maurentius, Bingen, Stevens, Otten, Wassenberg, Mommers en Onstenk.

Na opening der vergadering geeft de voorzitter gelegenheid aan de leden om enkele bijzonderheden ter tafel te brengen.

De heer Geurts toont een afwijkend nest van *Vespa crabro*. „Eind September ging ik op verzoek van Mevr. W. Minis-van de Geyn in Nieuwstad op inspectie naar het nest van een hoornaar. Dit nest week heel opvallend van de

gewone nesten af; het was namelijk gebouwd op de vloer van een houtzolder tegen een losliggende balk. Het zat met de achterzijde vast aan de kopse kant van de balk. Het had de vorm van een schelp, die met de randen rustte op het vloertje. Op het ogenblik, dat ik het bezocht was het donker, regenachtig en koel weer en de bewoners waren zeer traag. Dadelijk vertoonden zich twee exemplaren in de toegangen. Ik besloot het nest mee te nemen, na bespuiting met D.D.T.-poeder. Terwijl ik hiermee bezig was, kwamen twee ♀♀ terug van de vlucht, die ik gelukkig kon doodslaan. Met een plat schopje schepte ik het nest in een doos.

Na onderzoek bleek het slechts twee werkers ♂♂ en 2 nog niet geheel uitgekleurde ♂♂ te bevatten. Het bevatte maar één grote raat, stevig vastgemaakt aan het beschermende dak. Hierin zaten 75 cellen en nog pl.m. 50 ongeveer volwassen larven. Drie cellen waren verzegeld, twee nog niet lang geleden geopend. Hieruit zijn waarschijnlijk de ♂♂ gekropen.

Vorm en plaats van het nest zijn zeer merkwaardig. Op de houtzolder was plaats te over om een gewoon, hangend, bolvormig nest te maken".

De heer van Noorden laat een oud plaatwerkje over mossen zien van Paul Richards. Hoewel het boek geen determinatie-tabel bevat is het dank de duidelijke plaatjes toch goed bruikbaar.

De heer Gytenbeek toont een afwijkende akkerdistel met gladde, weinig stekelige, niet gekroesde bladeren. In Leiden werd deze plant gedetermineerd als *Cirsium arvensis* Scop. var. *mite* Wimm. et Grab. forma *subviride* Beck. De vorm is hiermede voor het eerst gerapporteerd van de St. Pietersberg.

Dr. Willemse vertelt naar aanleiding van een artikel over de rattenvanger Olieslagers in het Limburgs Dagblad iets over de „rattenkoning”. Dit is de zonderlinge naam voor een verschijnsel, dat bij de huisrat (*Mus rattus*) voorkomt en hierin bestaat, dat 14—23 ratten met de staarten zodanig verward zitten, dat zij niet los kunnen komen. Veelal wordt dit voor een fabel gehouden, maar het komt inderdaad voor. Uit de literatuur zijn 4 exemplaren reeds uit de Middeleeuwen bekend. Twee ervan worden in musea bewaard. Een verklaring voor dit verschijnsel heeft men nog niet met zekerheid gevonden. Men neemt wel aan, dat de ratten met grote koude dicht bij elkaar kruipen, waardoor

de staarten door bevroren aan elkaar vast komen te zitten. Beginnen de dieren te bewegen en beginnen zij zich los te maken, dan raken de staarten zodanig in de knoop, dat zij niet meer los komen. De groep sterft natuurlijk al vrij gauw. Het is mogelijk de staarten van de dode dieren voorzichtig te ontwarren. Ze zijn dus niet vergroeid, maar vertonen wel een lidteken op de plaats van de knoop.

Dan volgen nog enkele waarnemingen over kraanvogels: de heren Grégoire en Willems zagen te Geulhem op 6 October om 18 uur 70—80 kraanvogels in Zuid-Oostelijke richting vliegen; zij zochten kennelijk nachtverblijf. Ir. van Schaik zag op 13 October een groep trekken in Zuid-Westelijke richting.

Na plaatsing van een Canadees vlaggetje op tafel, begint de heer Bels zijn causerie over Canada, met te zeggen, dat hij in 10 dagen natuurlijk vrijwel niets van het enorme land heeft kunnen zien. Hij wil slechts het een en ander vertellen, dat hem als bioloog daar het eerst opviel. Spreker heeft een klein stukje van de provincie Quebec bezocht, een gebied pl.m. zo groot als Nederland, ten Oosten van Montreal vlak bij de grens van de Verenigde Staten. Hij is ook 150 km. naar het Westen gereisd, namelijk van Montreal naar Ottawa. Bij aankomst op 29 October was vrijwel al het blad van de bomen, een week of drie eerder dan bij ons. De beroemde „Indian Summer” de tijd met de aangenaam matig warme temperatuur en prachtige herfstkleuren heeft hij juist niet meer meegemaakt. Toch heeft hij zich nog wel een voorstelling ervan kunnen maken, want het wijnrode esdoornblad lag nog overal vers gevallen onder de bomen. Het is het blad van *Acer saccharum* en *Acer rubrum*, die in de zomer zuiver groen zijn. Hele bossen komen in het Zuid-Oosten van Canada voor; zij worden afgewisseld of zijn gemengd met berken, welke in de herfst fel geel van kleur zijn. Naast de donkere coniferen maakt dit een prachtig effect zoals de kleurenfoto's in het boek "Native trees of Canada" Bull. 61, 4e Ed., 1949, Departm. Mines and Resources, Ottawa, Canada, laten zien. Het rode „maple” blad wordt getoond. De belangrijkste esdoorn in dit gebied is de suikeresdoorn. Van deze bomen wordt in het voorjaar, — er ligt nog sneeuw op de getoonde foto's, — getapt. Er loopt dan een bloedingsvocht uit dat zoveel suiker bevat dat het inge-

dikt kan worden tot stroop of zelfs tot blokken bruinachtige suiker. Het wordt thans duidelijk waarom het "maple leaf" zo'n belangrijke rol speelt in het Canadese leven. Wij hebben het immers op auto's en uniformen van onze Canadese bevrijders in 1945 zoveel gezien! Ook op de muntstukjes en in de Canadese vlag komt het voor. De sugar-maple is van belang voor het hout.

Spreker laat nog enkele wolfsklauwsoorten circuleren, die in grote getale in de bossen groeien.

Over de champignoncultuur vertelde spreker, dat hij hier voor het eerst kennis had gemaakt met de teelt in het groot. De kweker, wiens gast hij was, teelde 2 maal zoveel champignons per jaar als alle Nederlandse kwekers te samen namelijk 600.000 kg. De teelt geschiedde in huizen en moest 's zomers twee maanden stilgelegd worden, omdat het dan te warm wordt namelijk pl.m. 25° C., gedurende Juli en Augustus als normaal geregeld voorkomende temperatuur. De mestbewerking (5600 ton per jaar), was sterk gemechaniseerd, waardoor zij minder zorgvuldig geschiedde dan wij hier gewend zijn. Dit werd echter hier goed gemaakt door het „uitzwetings" systeem, dat altijd wordt toegepast, zelfs gedurende een voor onze begrippen zeer lange periode (10 dagen). Daar men genoodzaakt is de mest te bewaren in hopen van 8—10 M. hoog, is deze ten dele zeer oud, tamelijk verrot en kort. Door hem te mengen met vers haverstro en vers aangevoerde mest, alsmede door het „uitzweten", verkreeg men toch een goed product. In de meeste landen van Europa en in de U.S.A. wil men absoluut geen mest van haverstro, daar dit stro te zacht is en de mest te vlug in elkaar doet koeken. De grond ten Oosten van Montreal is echter van dien aard, dat men slechts haver verbouwt, zodat ook de champignonkweker op haverstro is aangewezen. Ook de bezwaren van het haverstro, worden door de mestbehandeling opgeheven.

In Canada worden vijf maal zoveel champignons gegeten dan in Nederland.

De 20 over het algemeen zeer grote kwekerijen die er zijn, produceren jaarlijks 2½ miljoen kg. Dit is met 15 miljoen inwoners 160 gram per hoofd. In Nederland worden 300.000 kg. geproduceerd hetgeen neerkomt op 30 gram per hoofd.

Tot slot strijkt de spreker de Canadese vlag.

De Voorzitter dankt de spreker namens de vergadering, maar ook persoonlijk, omdat hij een paar krekeltjes heeft meegebracht een *Nemobiussoort*, die luid sjirpt; dit had de aandacht van de heer Bels dan ook op het dier gevestigd; de soort wordt op het geluid gedetermineerd.

te Heerlen op Woensdag 14 November 1951.

Aanwezig de dames Sterken, Vaartjens, Freyser, Jongmans, Janssen en de heren van Rummelen, Collin, Terhal, Dijkstra, Vijgen, Mientjes, Buck, Sterken, Goertzen, Messner, Willemse en Br. Arnoud.

Dr. Willemse bespreekt, aan de hand van door hem meegebracht materiaal de boekenscorpioen, een langpootmug en een *Tridactylus* van Trista da Cunha.

Dr. Dijkstra bespreekt de functie van knolletjes, waarvan preparaten circuleren op wortels van els en acacia. Hij vermoedt, dat zij een symbiose functie vervullen. Daarna komt de eeuwige vraag van aardstralen en de wichelroede in discussie. Dr. Willemse zegt hierover, dat wetenschappelijk zeker nog niet afdoende verklaard is, waaraan de zogenaamde overgevoeligheid van sommige personen moet worden toegeschreven en welk verband er dan gelegd moet worden tussen hun bevindingen en aardstralen of veranderingen in bodemstructuren; aanwezigheid van bepaalde stoffen in de bodem e.d. is derhalve ook niet te verklaren.

Aansluitend hieraan deelt de heer van Rummelen mede, dat hem uit tal van door hem bijgewoonde experimenten gebleken is, dat aangenomen mag worden, dat sommige mensen inderdaad zogenaamd overgevoelig zijn, doch dat zij niet in staat zijn aan te geven op welke stoffen of omstandigheden hun experiment betrekking heeft.

Br. Arnoud demonstreert daarna Gaspeldoorn en Distelkruid, en bespreekt het ontstaan van gallen.

Dr. Dijkstra vond knopkruid (*Galinsoga quadriradiata*) — een plant, die oorspronkelijk uit Zuid-Amerika is ingevoerd, — tussen de trottoirtegels van de Akerstraat te Heerlen.

Dr. Terhal deelt mede, dat een dwergmuis is waargenomen in het Gerendal, terwijl Broeder Arnoud een grote roofvogel, waarschijnlijk

een visarend meent waargenomen te hebben boven Heerlen.

Verder bespreekt Dr. Terhal de wijze waarop een kangeroe geboren wordt.

Tenslotte doet de heer Collin mededeling van de waarneming van een 18-tal soorten eenden in de Brunsummerheide.

te Maastricht op Woensdag 12 December 1951.

Aanwezig de dames van der Mijll Dekker, Bels-Koning, Muskens, Smeets, Berendschot en de heren Willemse, Van Rummelen, Thiadens, Kruytzer, Mommers, Wassenberg, Stevens, Holstege, Gregoire, Willems, Franssen, van Noorden, Onstenk, Otten, Leysen en Bingen.

Bij de opening van de vergadering vertoont de voorzitter „pro juventute” postzegels uit Zwitserland, waarop een Koninginnepage staat afgebeeld.

De heer Verbeek (St. Odiliënberg) meldt de vangst van een rivierkreeft in de Maas te Herten en in de Roer te Vlodrop, tijdens de afgelopen zomer; 17 November l.l. werd in de Roer te St. Odiliënberg een beverrat geschoten.

De heer van Noorden heeft uit de literatuur een aantal gegevens over de „rattenkoning” verzameld, naar aanleiding van wat hieromtrent op de vorige vergadering ter sprake kwam. Dit overzicht leent zich beter voor een afzonderlijk artikel, dat in een der eerstvolgende afleveringen zal geplaatst worden.

Dan volgt de voordracht van de heer van Rummelen over de Kloet. Deze verhandeling zal in de loop van het voorjaar in ons maandblad gepubliceerd worden. De voorzitter eindigt met een welgemeend dankwoord aan de spreker.

te Heerlen op Woensdag 12 December 1951.

Aanwezig de dames Freyser, Janssen, Jongmans, Sterken en de heren Collin, Br. Arnoud, Mientjes, Sterken, van Loo, Vijgen en Terhal.

Dr. Terhal bespreekt „De kleine Flora” van Dr. W. P. Postma (Tjeenk Willink, Haarlem, 1951), een handig determinatie-boekje voor 570 algemeen voorkomende Nederlandse plantensoorten.

Broeder Arnoud deelt de vondst mede van een oude larve van *Rana esculenta* in de eerste dagen van December van dit jaar.

Naar aanleiding van een vraag van de heer Mientjes ontstaat een geanimeerde discussie over bevroeringsverschijnselen bij planten.

De heer van Loo bespreekt, naar aanleiding van een opmerking uit de vergadering, het voorkomen van kanker bij populieren.

Tenslotte houdt Broeder Arnoud, aan de hand van verschillend materiaal, een interessante voordracht over de voortplantings-biologie en de voedselopname van de geelgerande watertor.

Vertoond worden mannetje, wijfje en larve van *Dytiscus marginalis*, de gerande waterkever met preparaten van de monddelen, de stigmata, de typische zwempoten, de tot hechtschijfjes gevormde tarsleden der copulatiepoten en het copulatieorgaan van het wijfje. Hun functies en structuren worden besproken. De wijze waarop *Dytiscus* zijn voedsel ontdekt en bemachtigt is interessant. Het beeld van het prooibemachtigen is achtereenvolgens: chemisch alarm, tolleren, contact, vastpakken, chemisch of tactisch keuren, eten. Tevens blijkt, dat de kever zich gedraagt alsof de gezichtsprikkel, de ogen hierbij geen rol spelen, evenmin de stroomprikkel. De prikkels, die van de prooi uitgaan worden opgevangen door chemoreceptoren, die bij *Dytiscus* niet uitsluitend voorkomen op de antennen en de tasters, maar ook op talrijk andere plaatsen om de mond. De proeven hiertoe zijn beschreven in de Levende Natuur jrg. 41. Mede worden vertoond enkele *chalcididen*, bronswespjes, gekweekt uit gallen, deze ter oriëntering van het wespje *Prestwichia solitaria*, ook een *chalcidide*, dat zijn eieren legt in die van *Dytiscus* en daartoe een of meer dagen letterlijk moet „onderduiken”. In één ei van de waard deponiert het moederdier meerdere bevruchte eieren, waaruit alleen ♀♀ ontstaan tegelijk met één of twee onbevruchte eieren, waaruit alleen ♂♂. De wespen, die in het waardeï tot geslachtsrijpe dieren uitgroeien paren nog in dit ei. Bij deze soort is inteelt dus regel.

VARIETEITEN VAN ORCHIS MASCULA

door

J. JANSSEN (Heerlerheide *).

O. mascula is gebonden aan het kalkdistrict en komt zowel voor in de bossen, als op de open kalkweide en wel onder verschillende variëteiten en vormen:

1) *Orchis mascula* L. var. *stabiana* Rchb. Aan de voet van de stengel zitten 1 à 4 bruine schubben met 3 à 6 basisbladeren en 1 à 3 stengel-omvattende bladeren. Basisbladeren

langwerpig, lancetvormig met stompe top, zwak tot zwaar paars gevlekt, soms rood-bruin gestreept. Stengel pl.m. 26 cm aan de top paars aangelopen met een losse bloemtros (8 à 23 bloemen). Bracteeën lancetvormig toegesplitst en paars-rood aangelopen, even lang, of iets langer dan het vruchtbeginsel. Kleur der bloemen van wit tot donker paars. Sepalen en petalen vormen een losse helm; aan het labellum zijn drie hoofdtypen te onderscheiden, type I: lengte 1,2 cm, breedte 1,4 cm; type II: lengte 0,8 cm, breedte 0,7 cm; type III: lengte 0,1 cm, breedte 0,4 cm. Spoor horizontaal tot schuin omhoogstaand, cilindrisch afgestompt, even lang als, of langer dan het vruchtbeginsel. Bloeitijd pl.m. 25 April; de var. *stabiana* Rchb. bloeit enkele dagen eerder, dan de var. *genuina* Rchb.

2) *Orchis mascula* var. *genuina* Rchb.

Aan de voet van de stengel 1 à 4 schubben met 3 à 6 basisbladeren en 1 à 3 stengelomvattende bladeren. Basisbladeren langwerpig lancetvormig met stompe top en ongevlekt, lichtgroen gekleurd. Stengel pl.m. 30 cm, aan de top niet paars aangelopen; dichte bloemtros met 14 à 28 bloemen. Bracteeën lancetvormig, toegesplitst even lang als, of iets langer dan het vruchtbeginsel. Kleur der bloemen van wit tot donker-paars. Sepalen en petalen vormen een losse helm, aan het labellum zijn drie typen te onderscheiden, type I: lengte 1,2 cm, breedte 1,4 cm; type II: lengte 0,8 cm, breedte 0,7 cm; type III: lengte 0,9 cm, breedte 0,4 cm.

Spoor horizontaal tot schuin omhoogstaand, cilindrisch, afgestompt, even lang als, of iets langer dan het vruchtbeginsel.

3) *Orchis mascula* L. var. *stenoloba* Rchb.

Aan de voet van de stengel 2 bruin-gele schubben, 3 basisbladeren en een stengelomvattend blad. Basisbladeren langwerpig-lancetvormig, overal even breed met stompe top; stengelomvattend blad spits, ongevlekt en lichtgroen. Stengel pl.m. 28 cm met losse bloemtros (lengte 5,4 cm met 12 bloemen). Bracteeën lancetvormig toegesplitst en iets langer dan het vruchtbeginsel. Kleur der bloemen blauw-paars. Sepalen en petalen vormen een losse helm; labellum met twee korte spitsuiteenlopende zijlobben, de middenlob is $1\frac{1}{2} \times$ zolang met een spits lipje; lengte 1,5 cm, breedte 0,9 cm; dorsale sepaal lengte 0,8 cm, breedte 0,3 cm; laterale petalen lengte 0,6 cm en breedte 0,2 cm; laterale sepa-

len lengte 1,3 cm, breedte 0,4 cm; spoor horizontaal tot schuin omhoogwijzend, cilindrisch afgestompt en even lang als het vruchtbeginsel. Bloeitijd 5 Mei.

Opmerking: Als de var. *stabiana* en de var. *genuina* beide voorkomen, kan men overgangen vinden, die opvallen door hun forsere bouw en wazig gevlekte bladeren.

Mede namens Prof. J. Prick (Nijmegen) en L. Gregoire (Maastricht).

LAPHRIA FLAVA L.
EEN „HAVIK” ONDER DE INSECTEN.

door
J. H. H. DE HAAN (Weert)

In het Maandblad Jrg. 39, 1950, pag. 95, publiceerde Dr. C. Willemse interessante bijzonderheden omtrent de biologie en het voorkomen in Nederland van de roofvlieg: *Laphria flava* L.

Daar echter om het juiste verspreidingsgebied dezer soort in ons land te kennen, nadere publiciteit omtrent het voorkomen gewenst is, wil ik hiertoe gaarne het volgende bijdragen.

Te Weert trof ik deze roofvlieg voor het eerst aan ongeveer drie jaar geleden op een warme Juli-dag toen het dier op de stam van een eik zat, in zijn karakteristieke houding met de kop omlaag. Een foto, die ik daar destijds van nam, leverde geen bevredigend resultaat op.

Toch had ik reeds eerder met *flava* kennis gemaakt en wel in 1937 bij de Nürburg in de Eifel.

Deze roofvlieg is over heel Europa verspreid en komt in de zuidelijke Alpen tot op een hoogte van 2200 M. voor. (Séguy).

Toen ik in Mei van dit jaar het landgoed „Beauchamp” zuidelijk van Weert gelegen bezocht ontmoette ik daar wederom een exemplaar dezer soort.

Het was ongeveer zeven uur in de morgen en in de schaduw van het loofbos was het nog betrekkelijk koel. De dauw lag nog rijkelijk afgezet op het gras en het lukte de zon hier en daar door het bladerendek van het geboomte heen te breken.

De vogels waren er druk in de weer en onafgebroken hoorde ik er de zang van fitis, koolmees, merel, tjiftjaf, zanglijster, roodborst, bastaardnachttegaal, winterkoning en wielewaal, waartussendoor de roep van koekoek, groene specht, vlaamse gaai en het gekoer van bos-

duiven weerklonk. Over het aangrenzende moerasachtige land gleeed traag een grauwe kuikendief voorbij. Van het insectenleven was echter nog niet veel te bemerken.

Bij een midden op het bospad uit de grond omhoog stekende boomwortel lagen talrijke stukgeslagen en leeggegeten slakkenhuisjes bijeen. Een specialiteit van de zanglijster!

Terwijl ik dit stilleven nader bekeek hoorde ik in mijn onmiddellijke nabijheid een gezoem, dat mij aan de vlucht van een koekoekhommel (*Psithyrus* Lap.) deed denken en op hetzelfde ogenblik was *Laphria flava* op mijn jas beland.

Of het dier in deze vroege morgen zijn maiden-trip maakte of op zijn rustplaats verstoord was weet ik niet, maar het insect was nog zeer verkleumd en liet zich, nadat ik het op een dor eikeblad had laten kruipen, zo meenemen.

Later zette ik deze roofvlieg in de zon op een paal. De behaaglijke zonnewarmte deed haar zichtbaar goed en hoewel de vleugels in de regel in ruststand boven het abdomen over elkaar worden gehouden hield de vlieg deze thans uit elkaar, zoals de eerste der hierbij gereproduceerde foto's laat zien. Ongetwijfeld gebeurde dit om meer van de zonnewarmte te kunnen genieten, en het dier monterde vlug op.

Het duurde dan ook niet zo heel lang of zij zette zich boven op de paal. Aanvankelijk zat de vlieg zich daar nog tamelijk apathisch, te koesteren. Zij scheen geen notitie te nemen van wat er rondom haar gebeurde en ik stelde mijn camera in. Toen ik op het matglas een

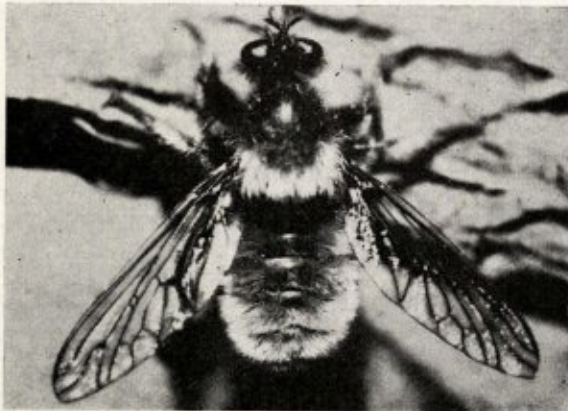

Foto 1.

„om meer van de zonnewarmte te kunnen genieten“.

Foto 2.

De hypopharynx is naar buiten gebracht.

beweging bij de zuigbuis meende waar te nemen drukte ik af en later bleek het moment te zijn vastgelegd, waarop *Laphria* de normaal in de slurf opgeborgen hypopharynx even naar buiten had gebracht. (foto 2).

De hypopharynx heeft de vorm van een chitineuze gepunte tube en is aan de apex ten dele zacht behaard. Het distale verdikte deel omsluit het speekselkanaal. Dit monddeel is langer dan de zich eveneens in de zuigbuis bevindende onderlip.

Het dicht behaarde gedeelte ziet men op de foto door lichtreflex zuiver wit weergegeven onmiddellijk achter de punt. Het is wel duidelijk, dat deze hypopharynx bij het opnemen van voedsel een belangrijke rol speelt.

De zuigsnuif zelf is stijf, verhoord en speciaal ingericht om het chitinepantser van haar slachtoffers te doorboren. Nadat dit in een minimum van tijd gebeurd is wordt de zich in de snuit bevindende hypopharynx in de wonde gebracht om de lichaamsvochten van de prooi op te nemen.

Mede door een in de wonde toegevoerde oplossende vloeistof kan nagenoeg de gehele inhoud van thorax en abdomen van het prooidier worden opgezogen. Al naar de grootte van het slachtoffer kan dit tot ruim een uur in beslag nemen.

Volgens Seguy wordt in hoofdzaak de eerste steek toegebracht in de thorax en zelden daarna nog een tweede maal in het abdomen.

Het naar buitenbrengen van de hypopharynx

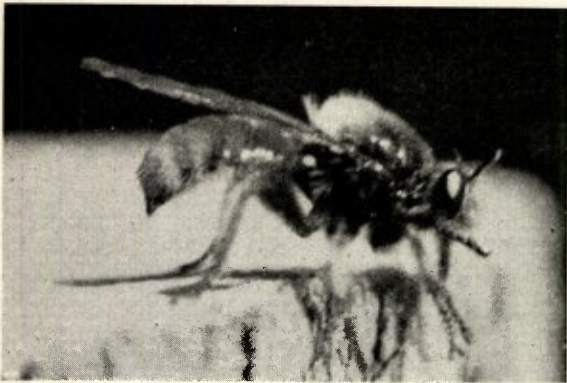

Foto 3.

„kregen kop en voorpoten een flinke beurt”.

bij het maken van de foto kan teweeg zijn gebracht door een hongerig gevoel.

Inmiddels begon ze zich echter al meer en meer behaaglijk te gevoelen en de ochtendpoets nam een aanvang. Iedereen, die wel eens een kamervlieg in haar doen en laten heeft gadeslagen, weet zo ongeveer wel hoe dit gebeurt.

De lange poten maakten de zaak hier wat gecompliceerder. Boven op de rand gezeten draaide zij zich eerst met de achterpoten buiten de paal, zodat zij voor het poetsen van het abdomen en bij het wederkerig afwrijven der poten de nodige ruimte had. Vervolgens draaide zij zich zodanig, dat zij nu de voorpoten buiten de paal kon houden en kregen kop en voorpoten een flinke beurt. (foto 3).

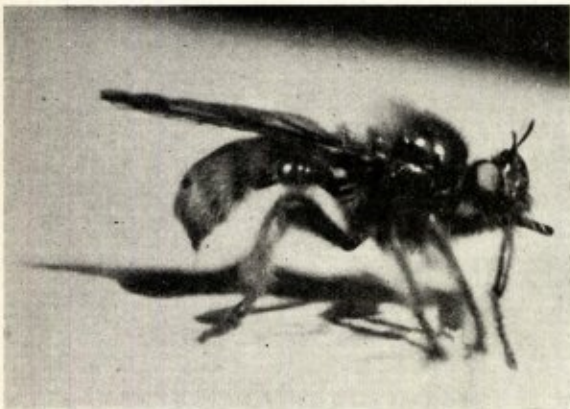

Foto 4.

„tuurde zij onbeweeglijk voor zich uit”.

Intussen monterde de vlieg snel verder op en het duurde dan ook niet lang of de houding van heel haar lichaam toonde een steeds groeiende opmerkzaamheid. Met de kop enigszins omlaag gericht tuurde zij nagenoeg onbeweeglijk voor zich uit. (foto 4).

Toen echter plotseling een hond in de buurt blafte, was ze op slag een en al activiteit. Het lichaam ging als met een schok omhoog. De krachtige achterpoten spanden zich om bij de afvlucht ter overrompeling van een prooi een grotere startsnelheid te bereiken. De kop draaide heftig naar alle kanten. De voorpoten lieten reeds los en dit moment kon ik in de volgende opname vastleggen. (foto 5).

Dit loslaten van de voorpoten heeft kennelijk

Foto 5.

„was ze op slag een en al activiteit”.

plaats om zich voor de bemachtiging van de prooi gereed te houden.

Daar zich echter geen prooidier binnen haar gezichtsveld vertoonde gebeurde er verder niets. Overigens zijn de uiterst beweeglijke ogen van deze vlieg in een perfecte stand aangebracht, zodat haar praktisch niets kan ontgaan wat binnen bereikbare afstand passeert.

Volgens Séguy bemerken en vangen *Asilidae* hun prooi binnen een straal van ongeveer 12 meter.

Interessant is ook dat *Laphria* hier op geluidstrillingen reageerde. Dat Diptera in staat zijn geluiden of althans trillingen waar te nemen, is reeds lang bekend. Nadere gegevens hieromtrent vindt men in het onlangs verschenen deel XXVI van de Encyclopédie Entomologi-

que, E. Séguéy : La Biologie des Diptères.

Uit het gedrag van deze *Laphria* zou men moeten opmaken, dat de opgevangen trillingen het insect op eventuele aanwezigheid van prooidieren attenderen.

Het is niet te verwonderen, dat deze roofvliegen wel eens de havikken onder de vliegen worden genoemd. Naast de *Laphria*'s zijn onder andere ook vertegenwoordigers van het genus *Asilus* Linné geduchte rovers.

Zo zag ik eens te Weert *Asilus crabroniformis* L. zich plotseling op een grote libel storten en nog geen drie meter verder kwam het gehele geval neer. Hoewel ik onmiddellijk de rover van haar prooi verjoeg was de libel reeds als levenloos.

Weert, October 1950.

Literatuur:

- E. Séguéy : Faune de France. Vol. 17. Diptères. (Brachycères) Asilidae. Paris 1927.
 E. Séguéy : Encyclopédie entomologique. Vol. 26. La Biologie des Diptères. Paris 1950.
 C. Willemse : De Roofvlieg *Laphria flava* L. Natuurhistorisch Maandblad, jrg. 39. 1950.

Mededelingen van de Commissie inzake Wetenschappelijk Onderzoek van de St. Pietersberg. No. 18.

EEN VOOR DE NEDERLANDSE FAUNA NIEUWE SOORT VAN TRICHOPTERA

door
 F. C. J. FISCHER
 (Rotterdam)

Van de excursies, die door het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie in de omgeving van de St. Pietersberg werden ondernomen, heb ik de tot nu toe verzamelde Trichoptera in een drietal partijen ter determinatie ontvangen.

Bij de laatste zending (verzameld in October 1950) is een dusdanig interessante vangst, dat ik daarvan even een korte mededeling wil doen.

Van de in totaal 156 dieren behoorden er namelijk 93 tot één soort, welke een voor onze fauna geheel onverwachte aanwinst bleek te zijn, nl. *Halesus mucoreus* Hag. (= *guttatipennis* McL.) f.n.sp. Het is een vrij grote soort, die ik alleen bezit uit Zwitserland van verschillende plaatsen, zowel gevangen door Geyskes als door mijzelf. Overigens is de soort in de literatuur herhaaldelijk vermeld uit Engeland en Schotland en behalve uit Zwitserland nog uit België. De vermelding van laatstgenoemd land schijnt echter in alle gevallen betrekking te heb-

ben op 1 ♀, gevangen bij Halloy door de Selys Longchamps.

Daar de wijfjes veel moeilijker te onderscheiden zijn dan de mannetjes en er indertijd maar enkele exemplaren bekend waren, lijkt mij een bevestiging van dit Belgische voorkomen wel gewenst, hoewel door deze vangst in Limburg het eveneens voorkomen in België wel veel waarschijnlijker geworden is.

Opmerkelijk blijft het ontbreken van *mucoreus* in geheel Frankrijk. In de grote catalogus van Berland & Mosely, die ook alle literatuur-opgaven vermeldt, wordt de soort niet genoemd. Ik ben er nu echter wel zeker van, dat ze ook in Frankrijk voorkomt en dat de late vliegtijd (September tot Februari) haar tot nu toe onopgemerkt heeft gelaten.

Van de 93 exemplaren, alle van Kasteel Neercanne, 17, 18 en 19 October 1950, zijn 88 ♂♂ en slechts 5 ♀♀. Of de laatste minder beweeglijk zijn of minder aangetrokken worden door de gebruikte lichtbron (dit geldt in ieder geval niet voor andere Trichoptera) of tenslotte later uit de pop komen dan de ♂♂, kan ik niet beoordelen, alvorens ook vangsten van latere datum en van andere plaatsen gezien te hebben.

De naam *mucoreus* gebruik ik in navolging van F. Schmid in zijn "Monographie du genre *Halesus*", gepubliceerd in Trab. Mus. Ci. nat. Barcelona Nov. Ser. Zool. I No. 3, 1951, die zijn oplossing van de nomenclatorische puzzle, die deze soort oplevert, heeft voorgelegd aan de voorzitter der internationale commissie voor zoologische nomenclatuur. Het is jammer, dat in deze monographie nu juist in het jaartal bij het citaat Hagen 1861 een drukfout is blijven staan (1868), waardoor deze naam jonger in plaats van ouder schijnt te zijn dan *guttatipennis* McL. 1865.

Summary.

Halesus mucoreus Hag., 1861 was found in our country for the first time (17th-19th October 1950, 88 ♂♂, 5 ♀♀) in the neighbourhood of the St. Pietersberg, Province of Limburg.

The species was described by MacLachlan from England under the name of *H. guttatipennis* and was until now found only in Britain and Switzerland and a single specimen in Belgium.

The species was described by MacLachlan instead of *guttatipennis* McL., 1865 according to F. Smid, 1951.

Stichting
HET
LIMBURGSCHE
LANDSCHAP

Natuur en Landschap zijn steeds onafscheidelijk verbonden en beider belangen gaan altijd samen. Door bescherming van het landschap wordt ook de planten- en dierenwereld in bescherming genomen. Steunt daarom de Stichting „Het Limburgsche Landschap” in haar streven en geeft U op als contribuant, voor een **minimumbijdrage f 3.50 per jaar** aan het Secretariaat:

**OUDE TWEEBERGERPOORT 1A - TELEF. 5373
MAASTRICHT**

HOTEL

*Ons
Krijtland*

EPEN

Wed. J. Bessems-Mordant

TELEFOON K 4455 No. 213

gelegen nabij Onderste en Bovenste Bos, op het vuursteeneluvium van Eperheide, biedt de toerist te midden van een weelderige natuur een goed verzorgde dis en een prettige bediening.

JAC. BOUTEN

(v.h. Leo Bouten)

Ministeriëel erkend

**Zoölogisch
Preparateurs-bedrijf**

Straelseweg 15, VENLO

Tel. K 4700-2303

*Natuurgetrouw opzetten van alle
soorten dieren.*

*Opgezette dieren voor verkoop
uit voorraad leverbaar.*

Vraagt offerte.

Adres voor Zuid-Limburg : H. VAN HEES,
Stationstr. 28, ELSLOO - Tel. K 4402-477

VOOR MAASTRICHT
UW HOTEL

* BEAUMONT *

STATIONSTRAAT
TELEFOON K 4400-3385

GOFFIN-DRUK

KWALITEITS-WERK

WIJ DRUKKEN OOK DIT BLAD

C.V. DRUKKERIJ $\frac{1}{H}$ CL. GOFFIN
NIEUWSTRAAT 9 - TEL. 2121 - MAASTRICHT

MAASTRICHT

DE HISTORISCHE STAD, RIJK AAN
MONUMENTEN, UITGANGSPUNT VOOR
TOERISTISCHE WANDELINGEN IN
HET LIMBURGSE HEUVELLAND EN
NAAR DE BEFAAMDE GROTTEN VAN
DE ST. PIETERSBERG.

VERWACHT U!

INLICHTINGEN:

INFORMATIEBUREAU V.V.V.
MAASTRICHTSE BRUGSTRAAT 7
TELEFOON K 4400. No. 2814.

Ontspanningsoord Fort St. Pietersberg

MAASTRICHT - TELEFOON 2837

OP DE NOORDPUNT VAN DE ST. PIETERSBERG
IN DE ONMIDDELLIJKE NABIJHEID VAN
MAASTRICHT GELEGEN.

RIANTE VERGEZICHTEN OVER DE STAD,
DE MAAS EN DE JEKERVALLEI.

EXPL. F. A. RUTTEN